

Міністерство освіти і науки України  
Тернопільський національний економічний університет  
Кафедра економічної теорії

**Міждисциплінарна курсова робота**  
з економічної теорії

на тему:

**«Грошова пропозиція та інфляція : проблеми взаємозв'язку»**

**Виконала:**

студентка групи ФО-21

напряму підготовки

«Фінанси і кредит»

Крайник С.В.

**Керівник:**

викл. Вірковська А.А.

Тернопіль – 2016

## **План**

Вступ

1. Теоретичні засади інфляції та її взаємозв'язку із обсягом грошової пропозиції.
2. Аналіз інфляції як наслідок надмірної грошової пропозиції у національній економіці.
3. Антиінфляційна політика та напрямки її реалізації в Україні.

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

## Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретичні засади інфляції та її взаємозв'язку із обсягом грошової пропозиції.....	7
2. Аналіз інфляції як наслідок надмірної грошової пропозиції у національній економіці.....	14
3. Антиінфляційна політика та напрямки її реалізації в Україні.....	21
Висновки.....	29
Список використаної літератури.....	32
Додатки.....	35

## Вступ

Як економічне явище інфляція існує вже тривалий час. Вважається що її поява пов'язана з виникненням паперових грошей, з функціонуванням яких вона нерозривно пов'язана. Інфляція – це процес зростання загального рівня цін в країні в наслідок порушення закону грошового обігу. Інфляція виникає тоді, коли в обігу знаходиться надлишкова кількість грошей (готівкових і безготівкових). Таке становище веде до їх знецінення, гроші «дешевіють», а ціни набувають тенденції до зростання. Інфляція є тонке соціально - економічне явище, породжене диспропорціями виробництва в різних сферах ринкового господарства. Одночасно інфляція – одна із найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки практично всіх країн світу.

**Актуальність теми.** Важливим індикатором здоров'я економіки є інфляція, яка характеризується загальним підвищенням цін, збільшенням грошей та зниженням їх купівельної спроможності. Інфляція виникає не стихійно, а внаслідок більш швидкого зростання випуску грошей проти виробництва товарів.

Боротьба з некерованою інфляцією є однією з головних проблем державного регулювання, бо на її врахуванні ґрунтується вся соціально-економічна, фінансова і банківська політика. З метою стримання інфляції та зменшення її негативних наслідків уряд здійснює антиінфляційну політику.

Антиінфляційна політика – це комплекс відповідних заходів державного регулювання економіки, спрямованих на боротьбу з інфляцією. Втілення в життя такої політики вимагає від уряду розроблення антиінфляційної програми, яка визначає мету, задачі і шляхи її реалізації, що залежить від стадії інфляційного процесу, його інтенсивності та інших факторів. Так, задачі боротьби з інфляцією або обмеження масштабів

інфляційних наслідків різні і потребують прийняття неоднакових методів регулювання. Важливою частиною розроблення антиінфляційної програми є встановлення кількісних показників, які визначають її кінцеві результати. До таких належать цінові показники (температура інфляції, індекс споживчих цін, індекси оптових цін та ін.), динаміка грошової маси в обігу, розмір і динаміка державних видатків тощо.

Вибір конкретних шляхів антиінфляційної політики обумовлюються впливом багатьох факторів, у тому числі: характером інфляційних процесів; загальногосподарською кон'юнктурою; особливостями теоретичної бази економічного розвитку країни; політичними аспектами, оскільки треба визначити об'єкт (сектори економіки, верстви населення), який нестиме головний тягар інфляційних витрат. Незважаючи на багатофакторність інфляції, заведено, що напрями її подолання мають бути адекватними фактором, що викликали цю інфляцію. Тому антиінфляційна політика здебільшого охоплює політику управління факторами попиту і пропозиції, а також факторами, які регулюють живильне середовище інфляції - сферу грошового обігу.

**Метою** курсової роботи є дослідження зв'язку пропозиції грошей та інфляції.

**Завдання** курсової роботи:

1. Дослідити особливості механізму формування пропозиції грошей;
2. Розглянути по факторний аналіз інфляції;
3. Визначити напрями антиінфляційної політики України.

**Об'єктом** дослідження є грошова пропозиція та інфляція.

**Предмет** – взаємозв'язок грошової пропозиції та інфляції, їх вплив на стан грошового ринку в Україні.

Теоретичною та методологічною базою курсової роботи є положення і висновки сучасної економічної теорії, наукові розробки вітчизняних і

зарубіжних вчених з проблем інфляції, визначення її сутності, характеру її формування та негативного впливу на економіку країни.

Тенденції й особливості розвитку інфляційних процесів в Україні виявлені з використанням методів конкретного та абстрактного, а також логічного та історичного дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні документи, статистичні матеріали, спеціальні монографічні й періодичні джерела, програмне забезпечення тощо.

Мета та завдання курсової роботи обумовили її **структуру**. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

## ***1. Теоретичні засади інфляції та її взаємозв'язку із обсягом грошової пропозиції***

Економічна сутність інфляції розглядається як соціально-економічне явище, яке породжене диспропорціями виробництва в різних сферах ринкового господарства, що виникло у XVI ст. і на той час мало локальний, обмежений характер. Лише з розвитком ринкової економіки та інтеграційними процесами вона набуває постійного характеру. У сучасному світі напевно немає країни, яка б в тій чи іншій мірі не зазнала інфляції. В економічній теорії не існує єдиного погляду на сутність цього надзвичайно складного явища. Так, В. Д. Базилевич трактує інфляцію, як знецінення грошей, спричинене диспропорціями в суспільному виробництві й порушенням законів грошового обігу [1]. Вітаманюк та Панчишин, під інфляцією розуміють зростання загального рівня цін у країні впродовж певного періоду часу, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці [2]. Коваленко Д. І. дає таке визначення інфляції: «процес знецінення грошей та загальне підвищення цін на товари і послуги внаслідок надмірної емісії та переповнення каналів обігу грошовою масою, яка виявилась незабезпеченою економічними благами» [3]. Таке зростання пов'язане з перевищенням кількості грошей в обігу порівняно з сумою товарних цін. Можна відзначити, що інфляція – це не тільки зростання цін, але і знецінення грошей, що має місце внаслідок порушення грошового обігу та перевищення грошової маси над товарною масою. Причинами інфляції можуть бути як слабкість валютно-фінансової системи, так і монополістичні тенденції в економіці та структурна розбалансованість економіки.

---

<sup>1</sup> Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія / В. Д. Базилевич. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.

<sup>2</sup> Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. Навч. посіб. / За ред. З. Вітаманюка та С. Панчишина. – К: «Альтернативи», 2001. – 606 с.

<sup>3</sup> Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика : навч. посібник / Д.І. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.

Інфляція є важливим чинником, який визначає внутрішню фінансову рівновагу в соціально-економічній системі та рівень життя населення.

У західних країнах помірна інфляція стала невід'ємною частиною ринкової системи господарювання. Світова економічна практика свідчить, що певний рівень інфляції може виконувати стимулюючу функцію щодо економічного зростання.

Темпи інфляції можна визначити як величину зміни індексів цін, що, в свою чергу, є вираженням вартості набору товарів (послуг) в певний період часу, %. Найпоширенішими показниками для розрахунку інфляції є:

- індекс споживчих цін (ІСЦ, англ. CPI — Consumer Price Index)
- індекс цін виробників (ІЦВ, англ. WPI — Wholesale Price Index, PPI — Production Price Index);
- дефлятор ВВП (англ. GDP deflator) [4] .

Зручність використання ІСЦ полягає насамперед у використанні досить великої кількості товарів України та висока частота оновлення даних статистичними органами (зазвичай місяць), тоді як дані щодо дефлятора ВВП, що хоча й охоплює більшу кількість товарів, однак розраховується лише щоквартально.

Індекс цін ( $I$ ) — це відношення рівня цін в період  $t$  ( $P_t$ ) до рівня цін базового періоду ( $P_b$ ), тобто:

$$I = P_t / P_b \times 100\%.$$

Індекс цін можна використовувати для визначення зміни купівельної спроможності грошової одиниці:

$$J_m = \frac{1}{J_p},$$

де  $J_m$  — поточна вартість грошової одиниці,  $J_p$  — індекс цін, базою розрахунку є порівнюваний період.

---

<sup>4</sup> Посібник ДКС України з ІСЦ [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>



Темп зростання цін визначається як відношення індексу цін поточного періоду до індексу цін попереднього періоду у відсотках за вирахуванням бази індексу (1 або 100%). Наприклад:

$$p = \left( \frac{P_t}{P_{t-1}} - 1 \right) \times 100\%$$

Темпи інфляції (або ж для кращого вирізнення їх в окремий показник — рівень інфляції) відображають зміну цін за триваліший термін, зазвичай рік (досить часто використовують поняття «плинного року», тобто дані щодо показника за останні 12 місяців). Річний рівень інфляції використовується для відображення реальної процентної ставки. Цей вираз отримав назву формули Фішера :

$$i = r + p$$

де:

$P$  — рівень інфляції,

$r$  — реальна процентна ставка,

$i$  — номінальна процентна ставка.

За даної суми грошей і відсоткової ставки, можна розрахувати майбутній обсяг грошей, виходячи із формули складних відсотків:

$$S(t + n) = S(t) \times (1 + i)^n,$$

де  $S(t + n)$  — майбутня сума,  $S(t)$  — початкова сума,  $i$  — відсоткова ставка,  $n$  — кількість періодів, на які нараховуються відсотки.

І навпаки, за обіцяної в майбутньому грошової винагороди, можна визначити її поточну вартість:

$$S(t) = \frac{S(t + n)}{(1 + i)^n},$$

де  $S(t + n)$  — майбутня сума,  $S(t)$  — початкова сума.

Приклади інвестиційного буму в таких країнах, як Німеччина, Японія, Чилі, Південка Корея, Чехія та інші, свідчать, що необхідна інвестиційна активність і супутне їх економічне зростання були

максимальними, коли темпи зростання цін коливались в інтервалі від 1,1% до 4,7% на рік. Коли темпи інфляції переходили межу 4,7%, то темпи економічного зростання починали знижуватися. Коли ж інфляція сягала 25-45%, то економічне зростання припинялося. На зміну йому приходили стагнація та спад виробництва, які поглиблювались у міру зростання темпів відкритої інфляції. На сьогодні за нормами ЄС рівень інфляції має становити 1,5%. [5].

Щодо причин інфляції існує кілька теорій. Одна з них - теорія інфляції попиту, засновником якої був Дж. Кейнс.

У кейнсіанських теоріях наголошується, що причиною інфляції є перевищення попиту над пропозицією (тобто надмірний попит на гроші відносно пропозиції товарної маси) - теорія інфляційного розриву.

Пізніше в умовах відсутності надмірного попиту кейнсіанська ідея була доповнена і розвинута теорією інфляції витрат. Сутність цієї теорії заключається в тому, що підприємці для покриття своїх зростаючих витрат намагаються весь час продати свою продукцію за більш високою ціною, а профспілки весь час намагаються підняти заробітну плату. Це, в свою чергу, змушує роботодавців підвищувати ціни.

Така низка причин, на думку прихильників цих теорій (попиту та витрат), і спричинює інфляцію.

На противагу кейнсіанській теорії виникла монетаристська теорія М. Фрідмена. Монетаристи стверджують, що причини інфляції містяться у нарощуванні грошової маси державою лише завдяки регулюванню грошово-кредитної системи. За жорсткого монетарного регулювання основними завданнями буде стабілізація цін і рівновага ринкової кон'юнктури. Коли висока зайнятість та економічне зростання будуть забезпечені монетарною політикою, то відбудеться підвищення пропозиції грошей та маси в обігу, призводячи до зростання цін і попиту на товарних

---

<sup>5</sup> Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ-2000. 2006. – с. 130-132.

ринках, а отже, інфляцію. Якщо монетарна політика буде передбачати грошову емісію для фінансування дефіциту бюджету та покриття державного боргу, тоді вона перетвориться в інфляційну політику [6, с. 163-164]. ). На думку монетариста Мілтона Фрідмена, причини інфляції тісно пов'язані зі зростанням грошової пропозиції, що призводить до підвищення попиту і цін, а зростання цін притягує за собою інфляцію. Важливим елементом концепції монетаристів є теза про екзогенний, тобто автономний, незалежний від функціонування економічної системи характер зміни грошової маси. Автономність грошової маси підкреслюється особливим, позаекономічним способом введення її у канали обігу. Наприклад, в одній з праць М. Фрідмена розглядається ситуація, коли гроші скидаються з літака і рівномірно розподіляються серед населення. Цим підкреслюється ключова ідея — зміни грошової пропозиції "нав'язуються" господарству ззовні, не виступаючи реакцією грошової сфери на попередні зміни у сфері виробництва. Така "емісія" грошей ігнорує вплив виробничої сфери на грошовий обіг та різницю між окремими категоріями грошей (грошовими агрегатами).

М. Фрідмен побудував однофакторну модель інфляції: "інфляція... завжди і всюди є грошовим феноменом. Вона виникає через те, що збільшення грошей в обігу випереджає випуск продукції". Відповідно до того, що попит на гроші є стабільним, основною причиною інфляції, так само як і циклічних коливань, визнано зміни у пропозиції грошей. Згідно з монетаристською теорією основна причина інфляції пов'язана з надлишком грошової маси, тобто головну увагу приділено інфляції попиту. Цей надлишок, як правило, утворюється при проведенні політики грошового стимулювання сукупного попиту, коли гроші втрачають роль інструмента ринкового регулювання[7].

---

<sup>6</sup> Савлук М. І. Гроші та кредит: підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2011. – 589 с.

<sup>7</sup> Базилевич В.Д., Гражевська Н.І., Гайдай Т.В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. Історія економічних учень Навчальний посібник / К.: Знання, 2004.- С.832

Монетаристи ухвалюють версію прискорення темпів інфляції за умов скорочення попиту на гроші, що взаємозв'язане з високими витратами на утримання реальних касових залишків [8, с. 13]. Отже, з монетарної теорії можна виділити такі першочергові причини інфляції: кредитна та грошова емісії, що не підкріплені товарною масою; збільшення державного боргу та бюджетного дефіциту; валютно-фінансова криза; монополізм підприємств та державна монополія; мілітаризація економіки; механізм оподаткування (збільшуючи податок на прибуток тенденція показує зниження обсягів виробництва. Хоч і інфляція та грошова маса в обігу тісно пов'язані, але не треба ототожнювати інфляцію з емісією грошей, тому що у законодавчому порядку грошова емісія обумовлена здійснювати випуск додаткових грошей в обіг [9]. Грошова емісія може набувати інфляційний та неінфляційний характер. У випадку, коли випуск додаткових грошей спрямований урядом на фінансування дефіциту бюджету та покриття державного боргу, то така емісія є інфляційною, а якщо випуск грошей спрямований на зростання реального обсягу національного виробництва чи уповільнення руху грошей, тоді емісія не буде інфляційною.

Противники монетарної теорії вбачають умову існування інфляції. Тому причини інфляції проявляються у підвищенні виробничих витрат; у збільшенні сукупного попиту, що не пов'язаний із збільшенням обсягу грошової маси; структурних змінах ринку, які зв'язані з державною монополією та монополією підприємств, що відбуваються при монополюльно-адміністративному підвищенні цін [10, с. 14].

За темпами інфляції, які мають вплив на економіку кожної країни, виділяють такі види інфляції: помірна інфляція, коли проявляється не дуже швидким знеціненням грошей у формі зростання рівня цін до 20% за рік; галопуюча інфляція, яка характеризується зростанням цін від 20 до 200%

---

<sup>8</sup> Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. Навч. посіб. / За ред. З. Вітаманюка та С. Панчишина. – К: «Альтернативи», 2001. – 606 с.

<sup>9</sup> Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. №679XIV

<sup>10</sup> Круш П. В., Клименко О. В. Інфляція: суть, форми та її оцінка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 287 с.

на рік; гіперінфляція, що передбачає дуже високі темпи зростання рівня цін, які більші за 200% на рік. Необхідно виділити кількісну характеристику форм інфляції залежно від швидкості зростання цін, що вважається дуже важливою і в той же момент не визначальною. Найбільші значення проявляються у впливі певних форм інфляції на економіку і на господарюючі суб'єкти в цілому у вигляді економічної поведінки. За помірної інфляції фінансові структури та підприємці можуть реагувати адекватно на ті зміни, які відбуваються на ринку. Таким чином уряд, в такій ситуації може коригувати соціальні та економічні наслідки інфляції. Західні науковці стверджують, що помірна інфляція сприяє нормальному економічному розвитку, оскільки незначна інфляція стимулює зростання грошової маси. Саме зростання грошової маси в обігу стимулюють здешевлення кредитів, зростання виробництва та активізації інвестиційної діяльності. Зростання виробництва призведе до відновлення ринкової рівноваги між грошовою і товарною масами при незначному підвищенні рівня цін. Інфляція вважається негативною при досить високих темпах її розвитку. Позитив помірної інфляції веде до стимулювання інвестиційного процесу і одночасно до знецінення грошей. За характерних особливостей галопуючої інфляції в економіці відбувається стрибкоподібне і нерівномірне зростання рівня цін, що негативно впливає на економіку. Підприємці постійно підвищують ціни на свої товари та послуги, банки підвищують відсоткові ставки за надані кредити, купівельна спроможність населення невпинно падає. Постійно здійснюється коригування стовно соціальної політики. Економіка країни перебуває у фазі напруження, щодо координації та регулювання міжгалузевих зв'язків. За галопуючої інфляції обмаль часу для узгодження певних дій стосовно прогнозованості та стабільності розвитку економіки. Коли економіка країни не в змозі втримати галопуючу інфляцію і продовжує набирати оберти, тоді вона перетворюється на гіперінфляцію. У країнах, які розвиваються, переважає галопуюча інфляція. Галопуюча інфляція здійснює кризу грошової

системи, а гіперінфляція призводить до її краху. При гіперінфляції відбувається дуже складна ситуація, а саме: астрономічні темпи зростання цін, гроші втрачають свої функції і вартість, зникають з обігу купюри низьких номіналів, розвивається платіжна криза, падає роль грошей, руйнується добробут всіх верств населення. За катастрофічних умов гіперінфляції масово банкрутують підприємства і припиняють свою діяльність підприємці, а також руйнуються господарські зв'язки. Люди починають купувати товари, які можуть слугувати частковим засобом збереження (дорогоцінні метали, нерухомість та ін.) [<sup>11</sup>, с. 409-411].

Отже, інфляцію можна розглядати як специфічний, тісно пов'язаний з економічною системою процес, у якому поєднуються і взаємодіють чинники, що стосуються деформацій не тільки грошово-кредитної сфери, а й інших, найрізноманітніших сфер економічних та соціальних відносин. Вона охоплює і численні елементи, пов'язані зі специфікою змін не тільки на макро-, а й на мікрорівні економічної системи.

---

<sup>11</sup> Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка: Підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 743 с.

## *2. Аналіз інфляції як наслідок надмірної грошової пропозиції у національній економіці*

Як економічне явище інфляція існує вже тривалий час. Вважається, що її поява пов'язана з виникненням паперових грошей, з функціонуванням яких вона нерозривно пов'язана. У світі не існує країн, де б у другій половині ХХ ст. не існувала інфляція. У країнах з розвинутою ринковою економікою інфляція може розглядатися як невід'ємний елемент господарського механізму. Однак вона не представляє серйозної загрози, оскільки там відпрацьовані і досить широко використовуються методи обмеження та регулювання інфляційних процесів. В останні роки в США, Японії, країнах Західної Європи переважає тенденція уповільнення темпів інфляції. На відміну від Заходу, в Україні, що здійснює перетворення господарського механізму, інфляційні процеси розгортаються, як правило, в зростаючих масштабах. Це незвичайний, специфічний тип інфляції, що погано піддається забороні і регулюванню [12].

Інфляція – тривалий процес знецінення грошей, котрий проявляється як стійке підвищення загального рівня цін в результаті перевантаження сфери обігу грошовою масою понад потреби товарообігу, що викликає знецінювання грошової одиниці й зростання цін. Зростання грошової маси та рівня цін часто взаємопов'язані і супроводжують один одного. Так, якщо при збільшенні грошової маси не збільшується кількість товарів, то це зумовлює зростання цін або зниження купівельної спроможності грошей. І навпаки, підвищення рівня цін зумовлює зростання грошового попиту господарських агентів і відповідно наступне за цим зростання грошової маси в обігу. Інфляцію іноді визначають як збільшення кількості грошей, які прагнуть встигнути за обмеженою кількістю товарів. Виходячи з цього основною причиною виникнення інфляції є наявність диспропорцій

---

<sup>12</sup> Некрасова Л.А., Белицкая Е.Р Сучасний стан та особливості регулювання інфляції в Україні/ Л.А.Некрасова, Е.Р.Белицкая// Молодий вчений, № 5 (08) травень, 2014 р.

у відтворювальному процесі. Однак такий погляд на інфляцію є дещо одностороннім. Водночас інфляція є інструментом саморегулювання структурної цілісності економіки при існуванні розбіжності тенденцій розвитку її субструктурних утворень. Якщо інфляцію розглядати тільки як наслідок порушення рівноважності попиту і пропозиції грошової маси, то існуватиме достатньо строга залежність між обсягом грошової маси та рівнем інфляції, між обсягом виробництва товарів і послуг та рівнем інфляції [13].

Інфляція в Україні, як і в інших країнах колишнього соціалістичного табору, була викликана багатьма причинами. Серед них можна виділити такі: Україна в спадщину від СРСР одержала дуже деформовану економіку, в якій величезна роль належала військово-промислому комплексу. У 1990 р. у промисловості України приблизно 40% обсягів виробництва припадало на військове виробництво. Це різко зменшувало можливості економіки щодо задоволення потреб населення і спричиняло величезні непродуктивні витрати; поряд із цим, національне господарство України, як і інших країн СНД, характеризувалося високим рівнем монополізації економіки. Так, тільки серед 380 найбільших підприємств України в 1990 р. більше половини – це одне єдине підприємство з виробництва відповідного товару. В умовах спаду виробництва ця обставина теж сприяла помітному зростанню цін. Важливою причиною, що обумовила наростання інфляції в перші роки існування незалежної України, стало й те, що уряд виділяв величезні кошти на підтримку збиткових підприємств. До них належала більша частина колгоспів, окремі підприємства промисловості і навіть цілі галузі, наприклад, вугільна. Загальний стан економіки у поєднанні зі складнощами перехідного до ринку періоду призвів до значного скорочення обсягів як промислового, так і сільськогосподарського виробництва. За 1991-1999 рр. валовий внутрішній продукт країни

---

<sup>13</sup> Куковіца Л. Проблеми та шляхи подолання інфляційних процесів в Україні на початку третього тисячоліття [Електронний ресурс] / Л. Куковіца, В. Бондаренко. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/485>.



зменшився у 2,5 рази. Розвитку інфляційних процесів сприяла й сформована за роки радянської влади в населення стійка психологія споживання. У поєднанні з масовою безгосподарністю і марнотратством усіх видів ресурсів вона ставала причиною нераціонального використання наявного потенціалу і скорочувала товарну масу [14].

Інфляційні процеси в Україні є досить таки не стабільними і відповідно до створених умов мають порівняно великий потенціал до розвитку. Тому актуальним і до кінця не вивченим залишається питання дослідження розвитку інфляції в сучасній економіці України.

Подивившись на таблиці 1 (див. додаток 1), можна побачити, що ситуація в Україні на початку 90-их років була жахливою.

Розглядаючи інфляцію в Україні, можна знайти проблеми як теоретичного, так і практичного значення. Коли Україна здобула свою незалежність в 1991 році, то вже тоді високий рівень інфляції охопив нашу країну швидкими темпами. Україні в той момент часу було потрібно боротися не лише з інфляцією, але й з неефективною економічною системою, оскільки відбувався перехідний період від командно-адміністративної до ринкової економіки. І вийшовши зі складу СРСР Україна стала дуже монополізованою та одночасно високо-затратною при засадах самофінансування.

За серпень 2013 року спостерігалось місячне сповільнення темпів приросту грошової маси. Виходячи із даних таблиці 1 (див. додаток 2), видно, що на кінець 2013 року залишки коштів за грошовим агрегатом М3 становили 856,709 млрд. грн. і при цьому темпи зростання грошової маси М3 дорівнювали 118,2 %. Грошова маса збільшилася на 5,9 млрд. грн. відповідно за місяць, у липні на 1,7 %. За такої динаміки грошового агрегату М3 спричинене сповільнення темпів приросту готівки, а також

---

<sup>14</sup> 17. Николишин Ю. Аналіз інфляційних процесів у незалежній Україні / Ю.І. Николишин, О.В. Кашперська // Інноваційна економіка. – 2013. □ №8. – С. 284–289.

депозитної її складової [15, с. 17]. За статистичними даними 1992-1993 рр. індекс інфляції в Україні становив гіпервисокий рівень з 2100 % до 10256 %, і досяг колосального рівня.

Грошова маса в Україні у вересні 2014 року знизилася на 2,2% - до 991,9 млрд гривень. з початку року грошова маса в Україні зросла на 9,1%, монетарна база - на 14,4%. У вересні обсяг готівки поза банками знизився на 0,3% (з початку року - зріс на 21,5%) - до 288,9 млрд грн. Грошова маса в Україні у серпні 2014 року зросла на 2,9% - до 972,3 млрд грн, монетарна база знизилася на 2,1% - до 341,4 млрд грн. [16].

У березні 2015 уповільнилося зростання операцій за грошовим агрегатом М1 до 3.8 млрд. грн. порівняно з 12.7 млрд. грн. у лютому. У складі М1 операції за переказними депозитами в національній валюті збільшилися за місяць на 2.8 млрд. грн., операції з готівкою – на 1.0 млрд. грн. У річному обчисленні темпи приросту грошового агрегату М1 уповільнилися до 12.2% у березні порівняно з 15.2% у лютому 2015 року. Динаміка операцій за грошовим агрегатом М2 (“мінус” 30.4 млрд. грн.) визначалась як зміною грошового агрегату М1, так і скороченням операцій за переказними депозитами в іноземній валюті на 12.0 млрд. грн. та за іншими коштами – на 22.2 млрд. грн. У річному обчисленні темпи приросту грошового агрегату М2 у березні уповільнилися до 9.0% порівняно з 22.1% у лютому 2015 року. Операції за коштами, вкладеними в цінні папери, крім акцій, у березні становили “мінус” 0.2 млрд. грн. порівняно зі скороченням на 0.8 млрд. грн. у лютому поточного року. Грошова база на кінець березня 2015 року становила 332.0 млрд. грн. Незначне її зростання в березні порівняно з лютим на 0.1%, або на 0.4 млрд. грн., відбулося через збільшення готівкових коштів, випущених в обіг, на 0.4%, або на 1.2 млрд. грн., – до 304.6 млрд. грн. Водночас зобов’язання Національного банку України перед іншими депозитними корпораціями,

---

<sup>15</sup> Бюлетень НБУ. – 2005. – №7. – с.46-50; 2013. – №10. – с.17

<sup>16</sup> Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.epravda.com.ua/news/2014/10/10/497446/>

що не включаються в грошовий агрегат МЗ, зменшилися за місяць на 2.9%, або на 0.8 млрд. грн. У річному обчисленні зростання грошової бази уповільнилося до 0.9% у березні порівняно з 7.5% у лютому.

На рис. 2.1 зображено динаміку зміни грошового агрегату МЗ в період з 2013 по 2015 рр. На рис. 2.2 зображено динаміку зміни грошової бази. У річному обчисленні зростання грошової бази уповільнилося до 0.9% у березні порівняно з 7.5% у лютому [17].

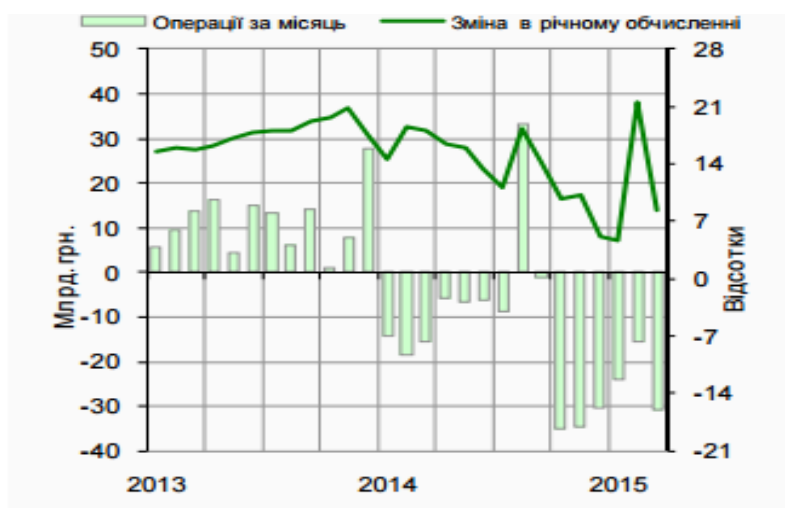
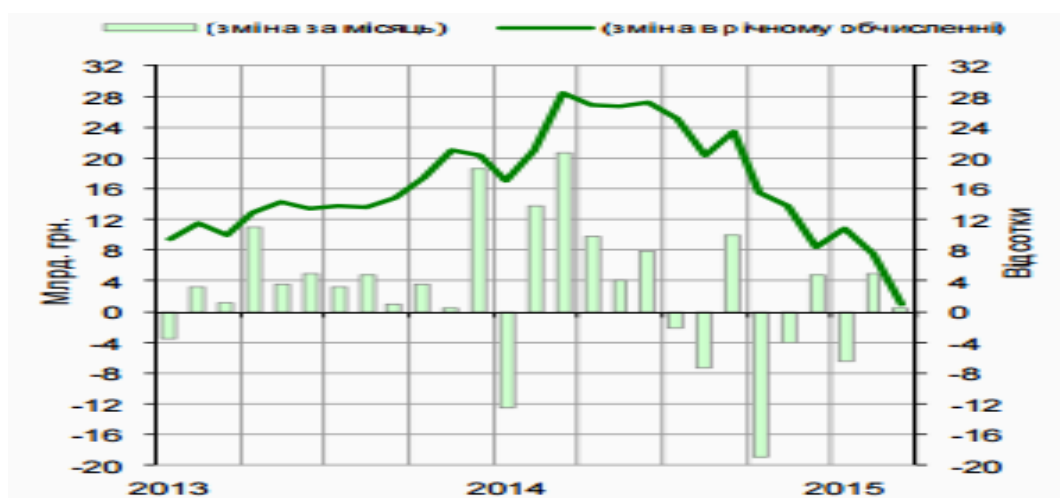


Рис. 2.1 Динаміка зміни грошового агрегату МЗ в період з 2013 по 2015 рр.



<sup>17</sup> Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

У 1994- 1995 рр. інфляція в Україні приблизно на 86% визначалась збільшенням обсягів грошової маси і швидкістю її обігу та на 14 % - зниженням обсягів виробництва. Якщо в економіку викидається певна сума грошей, не забезпечених товаром, то цей розрив компенсується ростом цін і відповідно посиленням інфляції. Збільшення суми, незабезпечених товарною масою, грошей в українській економіці було пов'язане з покриттям готівкового попиту, бюджетними дотаціями, кредитуванням виробників та споживачів (включаючи і явних банкрутів). Грошові емісії в українській економіці 1992 - 1993 рр. були інфляційним фактором ще й тому, що сприяли падінню валютного курсу національної грошової одиниці відносно іноземних валют. Це, у свою чергу, призвело до того, що український карбованець не виконував класичних грошових функцій. Більш сильна іноземна валюта витісняла національні гроші. Тобто почалося обертання такої валюти, як долар. Станом на 1.08.1994 року питома вага національної валюти становила 86,5 %, іноземної валюти - 13,5%. Станом на 1.01.1995 р. відповідно - 68,6% і 31,4% [<sup>18</sup>, с. 3].

Індекс інфляції склав за 2013 рік 100,0 % по відношенню до попереднього року. У мирний час жодна розвинена країна не мала такого високого рівня інфляції. Цей показник інфляції України цікаво порівняти з показниками інфляції інших країн. Прикладом для порівняння індекс інфляції України з її сусідами, а саме з Білорусією, в якій індекс інфляції у 1994 р. становив 2321 % та в Росії у 1992 р. дорівнював 2609 %. А також показник інфляції України можна порівняти з такими країнами як Аргентина, Заір і Перу. В Аргентині показник інфляції у 1989 році становив 3389,6 %, у Заїрі індекс інфляції у 1992 році дорівнював 3860 %, а у 1990 році в Перу показник інфляції досяг 7481 %.

---

<sup>18</sup> Лукінов І. Інфляційна політика, її руйнівні наслідки і шляхи її подолання // Економіка України. - 1994. - №1. - с.3.

Станом на 2015 р. інфляція в річному вимірі продовжила стрімке зростання та становила 34.5% у лютому. У квітні 2015 відбулося подальше прискорення споживчої інфляції – до 14.0% за місяць та 60.9% у річному вимірі.

За повідомленням Державної служби статистики України, індекс споживчих цін (індекс інфляції) у квітні 2016 року порівняно з березнем становив 103,5%, за період січень - квітень 2016 року – 105,1%.

На споживчому ринку в квітні ціни на продукти харчування та безалкогольні напої знизилися на 0,7%. Найбільше (на 21,5%) подешевшали яйця. На 5,0–0,5% знизилися ціни на овочі, сало, рис, банани, яблука, м'ясо та м'ясопродукти, цукор. Водночас (на 3,7–0,9%) подорожчали продукти переробки зернових, цитрусові, кисломолочна продукція, масло, соняшникова олія, сири, риба та продукти з риби.

Одяг і взуття подорожчали на 10,7%, у т.ч. одяг – на 10,9%, взуття – на 10,6%. Зростання цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива на 2,9% відбулося головним чином за рахунок підвищення тарифів на електроенергію на 25,2%. Підвищення цін на транспорт у цілому на 1,0% пов'язано з подорожчанням перевезень залізничним транспортом на 3,5%, палива та мастила на 1,6%. Разом з тим на 0,9% та 0,7% знизилися ціни на автомобілі та авіаційні послуги

На ціноутворення на споживчому ринку впливали насамперед девальваційні процеси. Водночас невизначеність щодо подій на сході та високі девальваційні очікування обумовили зростання інфляційних очікувань, що надавало інфляції самопідтримуючого характеру. Вагомими чинниками, які частково стримали інфляцію, залишалися низький сукупний попит та зниження цін (у доларовому обчисленні) на світових продовольчих ринках. У розрізі складових інфляції спостерігалася приблизно однакова динаміка (за винятком подорожчання палива на 83.8%), що свідчило про майже рівномірне відображення в них курсового чинника. Ціни в промисловості в лютому зросли на 41.0% у річному вимірі.

Обумовлені девальвацією збільшення вартості імпортованої сировини та енергоносіїв, а також підвищення гривневого еквівалента світових цін на товарно-сировинних ринках були основними чинниками промислової інфляції. Тенденція стрімкого підвищення рівня інфляції в річному вимірі триває більше року: зростання індексу споживчих цін з близьких до нуля значень на початку минулого року прискорилося у лютому до 34.5%. Зокрема у лютому така тенденція суттєво посилилася: рівень річної інфляції підвищився на 6.0 в. п. унаслідок значного зростання ІСЦ за місяць (на 5.3%) через прискорення девальваційних процесів [19].

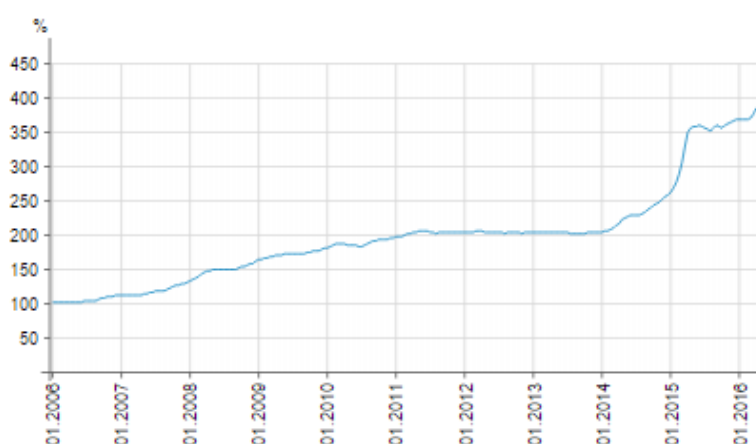


Рис. 2.3 Річна зміна інфляції

На рис. 2.3 простежено річну зміну інфляції, починаючи з 2006 по 2016 рр.

Таким чином, інфляція негативно впливає на суспільство в цілому, погіршує економічне становище, знижує реальні доходи і рівень життя, знецінює заощадження громадян. Тобто інфляційні процеси призводять до такого загострення економічних та соціальних суперечностей, що держава починає вживати заходів для подолання інфляції та стабілізації грошового обігу. Основні форми боротьби з інфляцією – грошові реформи та антиінфляційна політика (дефляційна політика та політика доходів).

<sup>19</sup> Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

### **3. Антиінфляційна політика та напрямки її реалізації в Україні**

Основною формою боротьби з інфляцією є антиінфляційна політика.

Не можна недооцінювати важливість правильно розробленої та інтегрованої антиінфляційної політики країни. Адже інфляція властива в тому або іншому ступені всім країнам: розвиненим, тим, що розвиваються і, звичайно, країнам із перехідною економікою. Завдяки тому, що інфляція в негативному плані кардинально впливає на життя суспільства в цілому, вона посідає одне з перших місць серед найбільш гострих і актуальних проблем пов'язаних з економічним розвитком України.

Існують різноманітні підходи до визначення причин та механізмів інфляційного процесу. Взагалі можна виділити дві групи: економічні та неекономічні, ті які мають природний чи політичний характер. Проаналізувавши обидві концепції можна назвати основні причини виникнення інфляції притаманні більшості країн світу. Відсутність балансу між державними витратами та доходами, що спричиняє збільшення грошової маси і як наслідок – інфляції. Далі, поширення видачі кредитів та неблагонадійні інвестиції (військові витрати, утримання збиткових підприємств). Також імпорт інфляції, роль якого посилюється зі зростанням відкритості національних економік. Інфляційні очікування й олігополізація економіки, тобто закриті ринки і відсутність конкуренції, а також інші неекономічні фактори: революції, війни, втрата довіри до уряду, політична нестабільність та ін. [20, с. 45]. Антиінфляційне регулювання економіки, що приймається урядом спрямовано на стримування інфляції, усунення причин її зростання та зменшення її негативних наслідків. Метою антиінфляційного регулювання є встановлення контролю за інфляцією і

---

<sup>20</sup> Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір / А. Сменковський // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5–6. – С. 45

досягненні прийнятих для народного господарства темпів її зростання [21]. Для боротьби з інфляцією у міжнародній практиці можна виділити такі основні, класичні напрями антиінфляційної політики : дефляційна політика (регулювання попиту); політика доходів (регулювання витрат); адаптаційна політика [22, с. 44].

Дефляційна політика використовує фінансовий і кредитно-грошовий механізми задля регулювання та обмеження платоспроможного попиту. Цю політику проводять за умов, коли переважним чинником інфляції є тиск зайвих грошей у каналах обігу. Ця політика здійснюється, в першу чергу, скороченням витрат державного бюджету, таким чином зменшується надходження зайвих коштів в обігу. Скороченням підлягають, передусім, субсидії підприємствам, виділення на соціальні потреби, інфраструктуру, на потреби військово-промислового комплексу. Щоб вилучити зайві кошти, що надійшли туди раніше, як правило посилюється податковий тиск на доходи. Незалежно від цього мобілізовані в бюджет через податки гроші можуть знову брати участь в обігу у вигляді державних витрат. Запобігти цьому можна реальним зменшенням бюджетних витрат, насамперед, невиробничого призначення. Також, іноді використовують позики, що випускає держава. Отже, за послідовного і суворого проведення політики дефляції, можна отримати бажаний антиінфляційний ефект, але її реалізація і підтримка пов'язана зі значними труднощами, адже досить часто ця політика викликає соціальне напруження в суспільстві, загрожує економічною кризою, загальним зменшенням зайнятості, банкрутством підприємств. Саме це й є причиною того, що урядам держав найчастіше доводиться виконувати деякі маневри у комбінації дефляційних та інфляційних методів. Інший напрям антиінфляційної політики, тобто політика доходів, передбачає державне регулювання заробітної плати й цін.

---

<sup>21</sup> Бицюра Ю. Аналіз інфляції в Україні / Ю. Бицюра // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 1. – С. 10–13

<sup>22</sup> Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки / В. С. Марцин // Економіка розвитку № 1(65). – 2014. – С. 44



Цей контроль полягає, наприклад, у фіксації заробітної плати і цін на певному рівні, або встановленні темпів їх зростання в певних межах, нерідко саме в межах темпів приросту продуктивності праці. Ще одним антиінфляційним методом є її таргетування – одна з концепцій монетарної політики, що передбачає наявність трьох основних пунктів. По-перше, це законодавче закріплення цінової стабільності як пряма ціль монетарної політики в довгостроковій перспективі; по-друге, оприлюднення центральним банком кількісних цільових показників інфляції на певний часовий період та офіційне підкріплення обіцянки їх дотримувати; по-третє, оголошення планів органів влади щодо монетарної політики громадськості. З метою посилення ефективності антиінфляційної політики, вона має базуватись на об'єктивних економічно обґрунтованих системних прогнозах. Процес системного прогнозування зростання інфляції проводиться з використанням аналітичних трендів і оцінки ступеня впливу причинно зумовлених монетарних, фінансових та інших макропоказників на індекс інфляції, а також з оцінкою впливу інфляції на динаміку реального валового внутрішнього продукту. Аналітичний тренд, який би достатньо точно описував зміну індексу інфляції відсутній, і це свідчить про відносну теоретичну неможливість короткострокового прогнозування індексу інфляції за допомогою аналітичних трендів. Макроекономічна політика ґрунтується на достовірному прогнозі інфляції. Хоча зробити його досить складно, принаймні в нашій країні. Ціновим викликам поточного року можна протистояти, потрібно посилити конкуренцію у банківській системі через полегшення доступу іноземних банків до системи відповідних послуг, стимулювати процентною політикою активізацію заощаджень громадян, сприяти додатковому поштовху у розвитку ринку цінних паперів, зокрема для населення. Реалізація заходів на виконання завдань, поставлених Кабінетом Міністрів України, вимагає функціонування державного контролю над цінами, особливо в умовах кризи економіки і виходу з цього становища. На

українському споживчому ринку у 2013 році спостерігається тенденція до відносно поступового уповільнення інфляції: якщо у січні індекс інфляції на споживчі товари та послуги сягав 100,3 %, то вже у лютому відбулось уповільнення інфляційної динаміки (99,9 %). Так, починаючи з лютого до березня включно спостерігалася дефляційна динаміка на продукти харчування та комунальні послуги. У квітні було зафіксовано незначне зростання процесів інфляції відносно попередніх місяців (100,0 %). На жаль, за 2013 рік не збережено тенденцію до уповільнення інфляції так, як це було у 2012 році, у якому індекс інфляції сягав небачених 99,8 % [23].

Фінансовий механізм антиінфляційної політики спрямований на забезпечення збалансованості державних фінансів, на скорочення бюджетного дефіциту, що можна досягти за рахунок зростання доходів і скорочення державних видатків. Збільшення надходжень до бюджету може бути здійснено за рахунок підвищення податків, що дасть позитивний результат у короткостроковому періоді. Але в подальшому політика посилення податкового пресу приведе до приховування прибутків, підриву стимулів до праці та інвестування, викличе гальмування економічного розвитку і, як наслідок, скорочення надходжень до державного бюджету. Тому вважається більш доцільним розвивати податкову систему в напрямі зниження ставок оподаткування, що може стати дійовим інструментом антиінфляційної політики.

У країнах з перехідною економікою найактуальнішим є вирішення проблеми фінансування діючих і дотування збиткових підприємств. Держава повинна надавати пряму бюджетну підтримку тільки окремим підприємствам, які відповідають пріоритетам її структурної політики і здатні у разі такої підтримки досягти ефективного господарювання. При

---

<sup>23</sup> 19. Савлук М. І. Гроші та кредит: підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2011. – 589 с.

цьому потрібно спрямовувати грошові ін'єкції безпосередньо на виробництво, а не на сплату нагромаджених раніше боргів [24].

Обмеження грошової маси й досягнення фінансової стабілізації є головними, але не єдиними напрямами приборкання інфляції попиту. Відомо, що кількість грошей в обігу може бути великою або малою тільки відносно кількості товарів, тобто їх величина залежить від товарного забезпечення грошової маси. Звідси збільшення обсягів виробництва при незмінному абсолютному розмірі грошової маси веде до її відносного зменшення і, відповідно, до спаду темпів інфляції. Тому одним з напрямів дефляційної політики є збільшення виробництва, передусім у галузях, які випускають споживчі товари й надають послуги населенню. З цією метою використовуються заходи структурно-інвестиційної політики, які передбачають: обмеження монополізму і розвиток конкуренції, залучення іноземних інвестицій; проведення раціонального протекціонізму по відношенню до національного виробника; недопущення відпливу вітчизняних капіталів за кордон; формування ринку позичкового капіталу тощо.

Класичним напрямом антиінфляційної політики є також політика доходів, сутність якої полягає у прямому обмеженні зростання цін і заробітної плати, а також використання економічних стимулів або санкцій з метою утримання їх зростання в певних межах. Політика доходів справляє подвійний вплив на інфляцію. Обмежуючи розміри підвищення цін і заробітної плати, політика доходів зменшує зростання витрат на виробництво товарів, у ціни яких включаються такі величини. Це перешкоджає саморозвитку інфляційних процесів і стримує їх інтенсивність. Водночас стримування зростання цін на товари і заробітної плати визначає динаміку доходів населення, що сприяє обмеженню

---

<sup>24</sup> Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф., Макроекономіка Навч. посібник / Г.Е. Гронтковська, А.Ф. Косік. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 672 с.

платоспроможного попиту. Тому політика доходів часто використовується в поєднанні з напрямками дефляційної політики [25].

У практиці розвинених країн використовуються різні варіанти політики доходів, екстремальним з яких є прямий контроль за рівнем цін і заробітної плати шляхом їх «заморожування». Досвід використання цього методу в деяких європейських країнах виявляє його незначну ефективність. Так, фіксація цін викликає дефіцит товарів і веде до виникнення прихованих форм інфляції, а подальше скасування обмежень на їх підвищення обумовлює прискорення зростання цін. Крім того, при проведенні політики доходів легше контролювати не ціни, а заробітну плату, оскільки в цьому зацікавлені керівники підприємств. Тому, як правило, більш успішними заходами політики доходів є зниження темпів зростання заробітної плати, а не регулювання цін. Адміністративне стримування цін як інструменту антиінфляційної політики може застосовуватися в умовах перехідного періоду, але тільки як тимчасовий елемент для подолання спекулятивних і стихійних процесів. У довгостроковому часовому інтервалі такий напрям антиінфляційної політики неефективний, оскільки прямий державний контроль над цінами блокує ринковий механізм, порушує систему зв'язків між виробниками і споживачами, стримує процеси подолання диспропорцій, що в кінцевому підсумку створює умови для подальшого зростання цін. Тому в сучасних умовах перевага віддається більш ефективним формам контролю: обмеженню рівня цін тільки в певних розмірах; укладанню угод про цінову політику з галузями; встановленню темпів підвищення заробітної плати при укладанні колективних угод; обмеженню зарплати за допомогою податків. Останній шлях передбачає введення диференційованих ставок податку на прибуток залежно від темпів зростання цін на вироблену продукцію і заробітної плати.

---

<sup>25</sup> Савлук М. І. Гроші та кредит: підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2011. – 589 с.

Для проведення політики доходів держава може створювати спеціальні тимчасові органи або використовувати традиційні структури, наприклад Міністерство фінансів України. Вважається, що найбільшу результативність політика доходів приносить тоді, коли в регулюючих органах беруть участь представники трьох зацікавлених сторін: держави, підприємств і профспілок.

Серед заходів антиінфляційної політики певне місце посідають методи не стільки боротьби з інфляцією, скільки пристосування до неї. До них, зокрема, належить адаптаційна політика, яка реалізується в першу чергу за рахунок індексації доходів. Спричинене інфляцією підвищення цін неминує веде до зниження доходів населення, особливо тих його верств, які не можуть захиститися від знецінення грошей. У зв'язку з цим виникає необхідність захисту інтересів населення через повну або часткову індексацію доходів шляхом підвищення заробітної плати працівників бюджетних установ, пенсій, грошових виплат і вкладів населення з урахуванням зростання цін. Така індексація може бути проведена як одноразово — при окремому підвищенні регульованих і фіксованих цін на споживчі товари й послуги, так і періодично — при безперервному їх зростанні. Періодичність індексації грошових доходів населення залежить від інфляційного порогу, який у розвинених країнах визначається урядом за погодженням з профспілками. Така індексація не усуває інфляцію, а тільки пом'якшує її негативний вплив, але вона сама може перетворитися у потужний інфляційний фактор, якщо здійснюється в умовах бюджетного дефіциту, який фінансується за рахунок грошової емісії.

Адаптаційна політика спрямована також на гасіння інфляційних очікувань, тобто на подолання страху суб'єктів економічної системи щодо безперервного подорожчання товарів і знецінення заощаджень. Стикаючись із постійним зростанням цін і намагаючись хоча б зберегти свій життєвий рівень, населення зменшує свої заощадження і збільшує поточний попит. Підвищення останнього викликає чергове зростання цін,

яке посилює адаптивні інфляційні очікування. Таким чином утворюється надзвичайно небезпечний для економіки перманентний механізм інфляції, що важко зупинити.

У таких умовах населення чекає від держави не стільки компенсації знецінених доходів, скільки приборкання самої інфляції. Світовий досвід доводить, що проблема гасіння адаптаційних очікувань скоріше долається в умовах постійного розвитку і зміцнення механізму ринкової системи та довіри населення країни до уряду, який веде непохитну боротьбу з інфляцією.

Отже, проведення антиінфляційної політики залежить від співвідношення багатьох економічних процесів і ступеня їхньої активності. Тому найбільша ефективність її застосування може бути досягнута лише за умов комплексного використання розглянутих вище шляхів боротьби з інфляцією.

В Україні ще немає значного досвіду боротьби з інфляцією і тому в розробці своєї антиінфляційної політики в нашій державі було використано теоретичні й практичні розробки західної економічної науки в цій сфері. Це дозволило нашій країні, хоч і з багатьма серйозними помилками, приборкати, врешті - решт, інфляцію і подолати найбільш негативні її соціально - економічні наслідки.

Важливим напрямком здійснення антиінфляційної політики мають стати операції центрального банку на ринку цінних паперів. Активний продаж цінних паперів і реанімація цього ринку в Україні - необхідна передумова зменшення інфляційних наслідків від збільшення заробітної плати, пенсій, стипендій тощо. Нині цей ринок в Україні малоефективний і слабкий. Посилення його роботи стає неодмінною умовою як розвитку економіки в цілому, так і вдосконалення системи антиінфляційних заходів держави [26].

---

<sup>26</sup> 14. Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки / В. С. Марцин // Економіка розвитку № 1(65). – 2014. – С. 42–48.

Суттєве місце в Україні щодо стримування інфляційних процесів має зайняти і організація державного управління. Як відомо, на сьогодні маємо великий і обтяжливий для країни управлінський апарат. І якщо його скорочення в більш - менш помітних масштабах на даному етапі малореальне, то треба хоч би підвищити ефективність використання коштів, які виділяються на цей апарат з державного бюджету. Великий резерв ще є і в царині функціонування всієї бюджетної сфери, де проблема не тільки в оптимізації витрат бюджетних коштів, але й в удосконаленні її організаційної структури.

## Висновки

Інфляція є найбільшим явищем макроекономічної нестабільності. З монетарної теорії можна виділити такі першочергові причини інфляції як:

- кредитна та грошова емісії, що не закріплені товарною масою;
- збільшення державного боргу та бюджетного дефіциту;
- валютно-фінансова криза;
- монополізм підприємств та державна монополія;
- милітаризація економіки;
- механізм оподаткування.

З точки зору немонетарної теорії причинами інфляції є:

- підвищення виробничих витрат;
- збільшення сукупного попиту, що не є пов'язаний із збільшенням обсягу грошової маси;
- структурні зміни ринку, що пов'язані з державною монополією та монополією підприємств, що відбуваються при монополю-адміністративному підвищенні цін.

Основні стадії інфляції відрізняються одна від одної певним впливом на економіку і нестандартними темпами зростання рівня цін. До першої стадії відносять повзучу інфляцію і вважають, що її вплив на економічний розвиток є позитивним. Так як кількість пропозиції грошей перевищує зростання цін, що може досягати до 5 % за рік. До другої стадії належить помірна інфляція, яка може досягати рівня до 20 % за рік. Вона прискорює темпи зростання цін і досягає зростаючих темпів пропозиції грошей та може навіть перевищувати їх. Вплив на економіку країни може мати як негативний, так і позитивний результат. На третій стадії відбувається етап галопуючої інфляції, яка характеризується зростанням рівня цін від 20 % до 200 % за рік і негативно впливає на економіку кожної країни. Остання стадія призводить до краху економіки та її грошово-кредитної системи,



оскільки темпи зростання цін є астрономічними і становлять понад 200 % за рік.

Інфляція в Україні, як і в інших країнах колишнього соціалістичного табору, була викликана багатьма причинами. Серед них можна виділити такі: Україна в спадщину від СРСР одержала дуже деформовану економіку, в якій величезна роль належала військово-промислому комплексу. У 1990 р. у промисловості України приблизно 40% обсягів виробництва припадало на військове виробництво. Це різко зменшувало можливості економіки щодо задоволення потреб населення і спричиняло величезні непродуктивні витрати; поряд із цим, національне господарство України, як і інших країн СНД, характеризувалося високим рівнем монополізації економіки.

Інфляційні процеси в Україні є досить таки не стабільними і відповідно до створених умов мають порівняно великий потенціал до розвитку. Тому актуальним і до кінця не вивченим залишається питання дослідження розвитку інфляції в сучасній економіці України.

Основним способом боротьби з інфляцією є антиінфляційна політика. Метою антиінфляційного регулювання є контроль над інфляцією і досягненням прийнятних її темпів. Це досягається через підтримку пріоритетних галузей народного господарства, стимулюванням експорту продукції, здійснення виважених протекціоністських і валютних регулювань, що сприяють вирішенню питань конкурентоспроможності вітчизняних товарів.

В сучасних умовах в Україні для здійснення виваженої антиінфляційної політики слід здійснювати прогнозування інфляційних процесів, розробляти і реалізовувати валютну політику в галузі курсоутворення, організації руху іноземної валюти, її залучення до інвестиційного процесу, організовувати її конвертацію у вітчизняну грошову одиницю. Для цього необхідно на основі чіткого статистичного відображення основних макроекономічних показників у сфері товарного і

грошового обігу, розробляти моделі можливих інфляційних змін у грошовій сфері. Реалізацією антиінфляційних заходів мають стати операції центрального банку на ринку цінних паперів. Активний продаж цінних паперів і реанімація цього ринку в Україні, посилення його роботи стає неодмінною умовою щодо вдосконалення системи антиінфляційних заходів держави, так і розвитку економіки в цілому.

## Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія / В. Д. Базилевич. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
2. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка: Підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 743 с.
3. Базилевич В.Д., Гражевська Н.І., Гайдай Т.В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. Історія економічних учень Навчальний посібник / К.: Знання, 2004.- С.832
4. Бицюра Ю. Аналіз інфляції в Україні / Ю. Бицюра // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 1. – С. 10–13
5. Бюлетень НБУ. – 2005. – №7. – с.46-50; 2013. – №10. – с.17,73.
6. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф., Макроекономіка Навч. посібник / Г.Е. Гронтковська, А.Ф. Косік. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 672 с.
7. Економічна правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2014/10/10/497446/>
8. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. Навч. посіб. / За ред. З. Вітаманюка та С. Панчишина. – К: «Альтернативи», 2001. – 606 с.
9. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. №679XIV
10. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика : навч. посібник / Д.І. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.
11. Круш П. В., Клименко О. В. Інфляція: суть, форми та її оцінка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 287 с.
12. Куковіца Л. Проблеми та шляхи подолання інфляційних процесів в Україні на початку третього тисячоліття [Електронний ресурс] / Л. Куковіца, В. Бондаренко. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/485>.

13. Лукінов І. Інфляційна політика, її руйнівні наслідки і шляхи її подолання // Економіка України. - 1994. - №1. - с.3.
14. Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки / В. С. Марцин // Економіка розвитку № 1(65). – 2014. – С. 42–48.
15. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ-2000. 2006. – с. 130-132.
16. Некрасова Л.А., Белицкая Е.Р Сучасний стан та особливості регулювання інфляції в Україні/ Л.А.Некрасова, Е.Р.Белицкая// Молодий вчений, № 5 (08) травень, 2014 р.
17. Николишин Ю. Аналіз інфляційних процесів у незалежній Україні / Ю.І. Николишин, О.В. Кашперська // Інноваційна економіка. – 2013. – №8. – С. 284–289.
18. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
19. Савлук М. І. Гроші та кредит: підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2011. – 589 с.
20. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір / А. Сменковський // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5–6. – С. 45–54.
21. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
22. Посібник ДКС України з ІСЦ [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
23. Фурдичко Л. О. Особливості інфляції: світовий та вітчизняний досвід оцінювання її оптимального рівня / Л. О. Фурдичко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 137–140.

Додаток А

Таблиця А.1

Індекс інфляції в Україні за період серпень 1991 р. по квітень 2016 р. ( %, період з 1991 р. по 2000 р.)

Місяць	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Січень		385,2	173,2	119,2	121,2	109,4	102,2	101,3	101,5	104,6
Лютий		115,3	128,8	112,6	118,1	107,4	101,2	100,2	101,0	103,3
Березень		112,1	122,1	105,7	111,4	103,0	100,1	100,2	101,0	102,0
Квітень		107,6	123,6	106,0	105,8	102,4	100,8	101,3	102,3	101,7
Травень		114,4	127,6	105,2	104,6	100,7	100,8	100,0	102,4	102,1
Червень		126,5	171,7	103,9	104,8	100,1	100,1	100,0	100,1	103,7
Липень		122,1	137,6	102,1	105,2	100,1	100,1	99,1	99,0	99,9
Серпень	104,0	108,3	121,7	102,6	104,6	105,7	100,0	100,2	101,0	100,0
Вересень	104,5	110,6	180,3	107,3	114,2	102,0	101,2	103,8	101,4	102,6
Жовтень	105,9	112,4	166,1	122,6	109,1	101,5	100,9	106,2	101,1	101,4
Листопад	116,5	122,0	145,3	172,3	106,2	101,2	100,9	103,0	102,9	100,4
Грудень	124,6	135,1	190,8	128,4	104,6	100,9	101,4	103,3	104,1	101,6
Всього За рік	390,0	2100,0	10256,0	501,0	281,7	139,7	110,1	120,0	119,2	125,8

Місяць	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Січень	101,5	101,0	101,5	101,4	101,7	101,2	100,5	102,9	102,9	101,8	101,0	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9
Лютий	100,6	98,6	101,1	100,4	101,0	101,8	100,6	102,7	101,5	101,9	100,9	100,2	99,9	100,6	105,3	99,6
Березень	100,6	99,3	101,1	100,4	101,6	99,7	100,2	103,8	101,4	100,9	101,4	100,3	100,0	102,2	110,8	101,0
Квітень	101,5	101,4	100,7	100,7	100,7	99,6	100,0	103,1	100,9	99,7	101,3	100,0	100,0	103,3	114,0	103,5
Травень	100,4	99,7	100,0	100,7	100,6	100,5	100,6	101,3	100,5	99,4	100,8	99,7	100,1	103,8	102,2	
Червень	100,6	98,2	100,1	100,7	100,6	100,1	102,2	100,8	101,1	99,6	100,4	99,7	100,0	101,0	100,4	
Липень	98,3	98,5	99,9	100,0	100,3	100,9	101,4	99,5	99,9	99,8	98,7	99,8	99,9	100,4	99,0	
Серпень	99,8	99,8	98,3	99,9	100,0	100,0	100,6	99,9	99,8	101,2	99,6	99,7	99,3	100,8	99,2	
Вересень	100,4	100,2	100,6	101,3	100,4	102,0	102,2	101,1	100,8	102,9	100,1	100,1	100,0	102,9	102,3	
Жовтень	100,2	100,7	101,3	102,2	100,9	102,6	102,9	101,7	100,9	100,5	100,0	100,0	100,4	102,4	98,7	
Листопад	100,5	100,7	101,9	101,6	101,2	101,8	102,2	101,5	101,1	100,3	100,1	99,9	100,2	101,9	102,0	
Грудень	101,6	101,4	101,5	102,4	100,9	100,9	102,1	102,1	100,9	100,8	100,2	100,2	100,5	103,0	100,7	
Всього за рік	106,1	99,4	108,2	112,3	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	105,1

## Додаток Б

### Таблиця Б.1

Грошова маса в обігу України за 1991-2013 рр. [<sup>27</sup>]

Рік	Номінальна маса грошей (МЗ) на кінець року, млн. грн.	Темпи зростання маси грошей (МЗ), %
1991	2,4	240,0
1992	25,0	1100,0
1993	482,0	1930,0
1994	3216,0	700,0
1995	6930,0	213,0
1996	9364,0	135,0
1997	12541,0	134,0
1998	15705,0	125,0
1999	22070,0	141,0
2000	32252,0	145,0
2001	45755,0	142,0
2002	64870,0	141,8
2003	96043,0	146,5
2004	15801,0	132,4
2005	194071,0	154,4
2006	261063,0	134,5
2007	396156,0	151,7
2008	515727,0	130,2
2009	487298,0	94,5
2010	597872,0	122,7
2011	685515,0	114,7
2012	773199,0	112,8
2013	856709,0	118,2

<sup>27</sup> Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

